PÄIVÄSTÄ TOISEEN

Ihmiset maksavat siitä, että saavat raahata kymmenien kilojen painoista osterisäkkiä jäätietä pitkin. **OPAS STEIN MUNCK SVENDSEN**

Mandön saarelle johtava tie kulkee seitsemän kilometriä meren halki. Puukepit opastavat ajajaa.

RIITTA MUSTONEN

Mandön kolme viljelijäperhettä saavat lisätuloja kuljettamalla matkailijoita traktorilla saarelleen.

Lintusaari Tanskassa elää matkailijoista

Kumisaappaat jalkaan ja istumaan traktorin vetämän kärryn lavalle. Alkaa matka Mandöseen kuin Punaisen meren ylitys – suoraan meren läpi toiselle rannalle.

MANDÖ, TANSKA (MT)
Mandön saari sijaitsee Tanskan länsirannalla Etelä-Jyllannissa Waddenin meren alueella. Saarella asuu enää kolmisenkymmentä ihmistä, mutta lintuja sitäkin enemmän, sillä linnut käyttävät aluetta muuttomatkansa huoltoasemana.

Linnut ja meren ainutlaatuinen luonto houkuttelevat saarelle tuhatkertaisesti myös matkailijoita. 30 000 ihmistä haluaa kokea matkan meren yli, nähdä vedenalaista elämää ja pyydystää katkarapuja ja ostereita.

Meribiologi ja opas **Stein Munck Svendsen** lisää matkan jännitystä kertomalla, että vuoroveden takia joka vuosi vajaa kymmenen autoilijaa jää seitsemän kilometrin matkalle meriveden saartamaksi ja merivartioston vene joutuu pelastamaan heidät. Matkalaiset ovat luulleet ehtivänsä mantereelle ennen vuoroveden nousua, mutta ovatkin juuttuneet keskelle selkää ja joutuneet kiipeämään auton katolle odottamaan pelastajia.

”Auto siinä tuhoutuu, mutta ihmisille ei ole käynyt mitään”, Svendsen rauhoittaa.

Sopivalla tuulella vesi voi nousta 170 sentin korkeuteen.

Köröttelemme veden peittämää tietä. Tieuran erottaa vain aurausmerkkejä muistuttavista puuntaimista, jotka keväisin isketään paikoilleen. Ympärillä leviää aava meren selkä, kunnes puolivälissä matkaa saari alkaa hahmottua horisontissa.

Vuorovesi nousee ja laskee kuuden tunnin välein. On siis oltava tarkkana, että ehtii pois ennen seuraavaa veden nousua, ellei ole tarkoitus jäädä saarelle pidemmäksi aikaa. Haastetta lisää se, että nousuaika muuttuu joka päivä 50 minuutilla.

Tulva uhkaa nousta saarelle

Mandöllä asui vielä sata vuotta sitten kolmesataa ihmistä. Sinne mentiin harjoittamaan hylkeenpyyntiä, kalastusta ja maataloutta, sillä saaren maaperä on viljavaa ja karjan kasvatus onnistuu siellä hyvin.

Pikkuhiljaa väki on vähentynyt. Jäljellä on 31 asukasta, joista puolet on eläkeiässä ja kuusi lapsia. Työtä tekevät aikuiset viljelevät yhä maata, pitävät lehmiä ja lampaita ja kuljettavat ja majoittavat turisteja.

Matkailun odotetaan kasvavan, kun alue liitetään Unescon maailmanperintökohteisiin vuonna 2014. Saksan ja Hollannin puoleinen alue Waddenin merta on jo Unescon listalla.

Kun pääsemme saarelle, opas ottaa haavin ja kuljemme peräkanaa polkua pitkin meren rantaan. Polun varressa on pylväs, johon on kiinnitetty vuosilukulaattoja.

”Näin korkealle vesi nousi vuonna 1999”, opas kurkottaa kädellään. Laatoista huomaa, että tulvat ovat toistuneet tietyin väliajoin ja aina vain rajumpina. Seuraavaa odotetaan tulevaksi lähivuosina, ja se saattaa ylittää asutuksen suojaksi rakennetun maavallin.

Meriluonto näyttäytyy

Jatkamme kävelyä merelle päin. Rantaan on rakennettu aitoja, joiden tarkoitus on ollut vallata lisää maata saarelle. Enää niitä ei tarvita, mutta yhä ne töröttävät paikoillaan kotiloiden peittäminä.

Matalikko jatkuu pitkälle. Pysähdymme tutkimaan meren pohjaa vanhan aidan taakse.

Svendsen kaivaa lapiolla hiekkapaakun, jossa näkyy selvästi madon uurtama käytävä. Kohta löytyy matokin – kastemadon näköinen hiekkamato, jonka ansiosta merenpohja hengittää, kun madot hapettavat käytäviensä kautta pohjaa. Ilman niitä täällä tuoksuisi mätä kananmuna, siis rikki.

Oppaan haaviin tarttuu myös pieniä harmaita katkarapuja, joita hän tarjoaa syötäväksi sellaisenaan. Rohkein meistä nappaa kiemurtelevan ötökän suuhunsa.

Näemme myös simpukoita, joita yksi rantaharakka saattaa syödä satoja päivässä tankatessaan muuttomatkaansa varten.

Talvella osteriretkelle

Opas nostaa merenpohjasta valkoisen osterinkuoren. Kyseessä on vieraslaji, joka on tuotu Atlantilta Waddenin mereen, kun oma osterikanta tuhoutui tautiin.

Vieras osteri uhkaa meren elämää, koska se on niin vahvakuorinen, etteivät linnut pysty avaamaan sitä, ja se syrjäyttää muita mereneläviä. Kannan rajoittamiseksi Mandöhön järjestetään talvisin osterinkeruuretkiä.

Retki kestää viisi tuntia. Ihmiset kuljetetaan ensin Mandöhön ja sieltä he kävelevät jäätä pitkin kolme ja puoli kilometriä paikkaan, mistä ostereita löytyy. Kerättyään saaliinsa he palaavat täyden korin kanssa saarelle ja takaisin mantereelle.

Svendseniä hieman naurattaa: ihmiset maksavat siitä, että saavat raahata kymmenien kilojen painoista osterisäkkiä jäätietä pitkin. Mutta koska osterit säilyvät kylmässä syöntikelpoisina kymmenen päivää, matkaaja voi järjestää seuraavana viikonloppuna kotonaan juhlat ja tarjota itse keräämäänsä herkkua.

Elämän jatkumista Mandöllä yritetään tukea Leader-hankkeen avulla, vaikka näyttääkin siltä, että nuorilla ei ole halua asua näin syrjäisessä paikassa. Svendsen arvelee, että Mandön asukasmäärä vähenee entisestään pariinkymmeneen.

Matkailun avulla elämä saarella voi kuitenkin jatkua ja ihmisille kirkastuu oman kokemuksen kautta, mikä merkitys on sillä, että meri ja luonto voivat hyvin.

RIITTA MUSTONEN

Stein Munck Svendsen nostaa haavilla merestä katkarapuja ja kotiloita.

RAVIT

Up-Date Hoss ja Sörkän Sälli täyttivät unelmat

LAHTI
Suur-Hollola-ajo on Suomessa syntyneiden lämminveristen tärkein kilpailu. Myös kasvattajat on huomioitu erityisen hyvin, sillä heille maksetaan normaalin 10 prosentin kasvattajarahan sijaan 20 prosenttia finaalissa tienatuista rahoista.

6-vuotias Up-Date Hoss voitti sunnuntaina 110 000 euroa omistajilleen Up Date Teamille varmoin ottein ja tienasi kasvattajilleen **Hanna** ja **Hannu Härmälälle** 22 000 euroa. Viime vuonna voiton vei Target Hoss, joka on samasta emästä kuin Up-Date Hoss ja luonnollisesti Härmälöiden kasvatti.

”Emä Celebration Ride on meille niin arvokas, että se taitaa nyt muuttaa sisälle taloon asumaan”, Hannu Härmälä veisteli.

Härmälöillä on Nousiaisissa seitsemän siitostammaa, jotka kaikki ovat lämminverisiä. Up-Date Hossin he myivät varsana ja ovat seuranneet sen uraa mielenkiinnolla.

ANTTI SAVOLAINEN

Tero Mäenpää voitti valmentamallaan Sörkän Sällillä Suur-Hollola-ajon ylivoimaiseen tyyliin.

Sörkän Sälli on Jorma Leppäsen kasvatti.

Up-Date Hoss on aina ollut ikäluokkansa terävintä kärkeä, mutta kärsinyt suurkilpailuissa huonosta onnesta. Nyt ruotsalaisen **Stig H. Johanssonin** valmentama ja **Erik Adielssonin** valmentama ori sai kaivatun täysosuman.

Suomenhevosten Suur-Hollolaa hallitsi ylivoimaisella tyylillä vasta 6-vuotias Sörkän Sälli. Ori sai ikähyvityksen turvin hyvät asetelmat pahimpiin kilpakumppaneihinsa nähden ja käytti tilaisuuden hyväkseen.

Maaninkalainen **Tero Mäenpää** lasketteli valmentamallaan ja espoolaisen Chef Wotkin's Stablen orilla ylivoimaisen voiton. Palkinto oli 30 000 euroa. Viime vuonna Sörkän Sälli voitti Derbyn.

Sörkän Sällin kasvattaja **Jorma Leppänen** Virroilta oli luonnollisesti yhtä hymyä voiton jälkeen. Virroilla asuvalla Leppäsellä on viisi siitostammaa, kaikki suomenhevosia. Parhaat kasvatit toistaiseksi ovat Sörkän Sälli, viime vuoden ravikuningatarkilpailussa toiseksi sijoittunut Sirun Valpuriina ja Sirun Oliver, joka oli viime vuonna suomenhevosten estemestari.

”Tammassa kiinnitän huomiota rakenteeseen, sen pitää olla kohdallaan. Samoin tietysti sukuun. Isolle tammalle käytän vähän pienempää oria, semmoinen 153–157-senttinen kilpahevonen on mielestäni ihanteellisen kokoinen.”

ANTTI SAVOLAINEN

HEVOSELÄMÄÄ

Isäni kaikki hevoset

Maatilalla hevoset kuuluivat ennen vanhaan jokapäiväiseen elämään. Isän ollessa sodassa ja äidin hoitaessa nuorempia sisaruksia pääsin aivan pienestä papan mukaan hevostöihin ja tallihommiin.

Suurin osa hevosista oli rauhallisia työhevosia. Tommi erityisesti oli varma kuin mikä. Sen sai valjastaa rauhassa ja kiinnittää aisat. Kun ohjat otti selästä, pääsi rauhassa rattaille tai työkoneen perään.

Liikkeelle lähdettiin pienestä käskystä ja pysähdys tuli hiljaisella komennolla. Tommi kuljetti varmasti myös liikuntarajoitteisen mamman sukulaisiin kahville.

Hymy oli hätäisempi. Se lähti saman tien, kun ohjiin koskettiin. Toisaalta se oli hyvä vetämään ja pärjäsi kyllä rauhallisemman parina niittokoneen edessä.

Kerran talviaikaan mentiin Hymyllä sukulaisiin iltakylään. Sukulaisilla oli sekatavarakauppa, jonka varastosta piti laittaa tavaraa rekeen. Miehet menivät

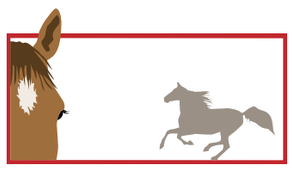

sinne edeltä, ja palatessa Hymy ja reki olivat kadonneet. Jäljet kulkivat kotia kohti. Kauppiaan pakettiautolla lähdettiin hevosen perään. Parin kilometrin päästä ylämäestä löytyi auto tienposkesta.

Siinä oli kaksi miestä tutkimassa myhkyrää, jonka yli olivat ajaneet. Mytty osoittautui Hymyn loimiksi. Loppumatkasta Hymy oikaisi naapuritalon pihan kautta. Sieltä Heikki-serkku oli lähtenyt hevosen mukaan. Heidät löydettiin lopulta omalta pihalta odottelemasta.

Myös Hymyn Hyrrä-varsa oli reipas hevonen. Sillä ajettiin talvisaikaan kilpaa jäällä. Kerran tein vääränlaisen nykäisyn kaurapellolla, ja Hyrrä syöksyi kilpavauhtiin kumipyörärattailla. 350 metriä tultiin, ennen kuin hevonen pysähtyi nostomiehen kohdalle. Se teki saman myöhemmin myös sisarelleni.

Hyrrä varsoi muuan kesäyönä salaa entisessä savilaukussa. Se oli kuiva ja suojaisa paikka ladon päädyssä.

Olin hakemassa lehmiä laitumelta lypsylle, kun huomasin, ettei hevosia näkynyt mailla halmeilla. Savilaukun lähellä näin isommat hevoset ja sitten ylösnousua harjoittelevan varsan. Menin kertomaan isälle, joka kävi hakemassa Hyrrän ja Siri-varsan tallin suojaan.

Paukku puolestaan oli rauhallinen. Se oli ostohevonen, ja epäiltiin, että sitä oli joskus kohdeltu kaltoin. Miehille se teki niin, että lähti joskus peruuttamaan ilman käskyä. Minulle, joka sitä kesäisin paljon ajoin, se ei koskaan peruutellut.

Hyrrä veti kylvökonetta, Paukun kanssa tultiin jyrällä perässä. Työ oli koulupäivän jälkeen mukavaa hommaa. Yhdessä Hyrrä ja Paukku vetivät niittokonetta. Vatsan alle sipaistiin hirvensarviöljyä paarmoja karkottamaan. Kun paarmat oikein purivat, piti varoa hevosen potkuja, etenkin mahavyötä laitettaessa. Karvattomiin kohtiin paarmoja saattoi kerääntyä joukoittain. Siitä saattoi tappaa niitä kerralla kourallisen.

Loppukesästä lehmät olivat kolmisen viikkoa pellolla vajaan kilometrin päässä. Sinne mentiin Paukun kanssa. Se ei oikein olisi halunnut valjaita puoli viiden aikaan aamulla, mutta tuli kuitenkin portille pienen lenkin jälkeen.

Koulujenvälisiin hiihtokilpailuihin lähdettiin useamman hevosen kyydillä. Meiltä matkassa oli Hyrrä. Matkaa oli parikymmentä kilometriä suuntaansa. Hevosen selkään laitettiin vällyjä ja eteen heiniä sillä aikaa kun kilpailua käytiin. Sitten lapset pantiin taas rekeen vällyjen alle ja lähdettiin kotia kohti. Kotiin päin hevoset tulivat aina reippaampaa vauhtia, etenkin talvella kylmässä seistyään.

AULIKKI KURKI
Askola

MENOT

Musiikki

Kirkkopuisto soi -puistokonsertit päivittäin 1.–31.7. klo 13. Naantali.
Mäntän Musiikkijuhlat päättyvät 4.7. *www.mantanmusiikkijuhlat.fi.*
Urkuyö ja aaria -konsertti, Espoon tuomiokirkko to 5.7. klo 22. Lauluyhtye Lumen valo ja Ilpo Laspas, urut. *www.urkujenyofestival.fi.*
Lauluista kaunein -yhteislaulutilaisuus 7.7. Juvan kirkon parkkipaikka.
Ruusujen tanssit 7.7., Laivasilta. *www.loviisa.fi.*

Näytelmät

Alkutuotanto. Kantaesitys 5.7., esitykset Tampereella 4.7.–28.7. TTT:n Kellariteatterissa. Esitykset Kotkan Kaupunginteatterissa 21.9. alkaen Naapuri-näyttämöllä. www.teatterikaksipistenolla.fi/alkutuotanto.

Muuta

Polun varrelta -näyttely 3.–14.7. Mikkolan Navetta. Luopioinen. *www.mikkolannavetta.fi.*
Pärekattotalkoot Mäkränaholla, Kolin kansallispuisto, 4.7. klo 10–14. Kulku opastettu Luontokeskus Ukon aulasta klo 9.45.
Esitelmäillat keskiviikkoisin 4.–25.7. Kollolan kotiseututalo. Merimasku.
Fiskarsin antiikkipäivät 5.–8.7. *www.fiskarsinantiikkipaivat.fi.*
Kenkäverkon käsityömarkkinat 5.–6.7. Mikkeli.
Ruusujen hurmaa 6.–8.7. Loviisa. *www.loviisa.fi.*
Sysmän kirjakyläpäivät 6.–8.7.
Tervaleppäjuhlat 6.–8.7. Hirvensalmi.
Kalkkisten kyläpäivät ja Asikkalan sahtimestarin valinta 7.7. *www.kalkkinen.fi.*
Ruukki picnic 7.7. *www.loviisa.fi.*
Tutustuminen Strömforsin ruukkiin Virginia af Forsellesin johdolla 7.7. *www.loviisa.fi/matkailu.*
Huutokauppa Luovan nuorisoseuran talolla, Kurikka. 8.7. klo 16–20. Järjestäjä Kurikan Wanhakaluste.
Päiväretket Päijänteen kansallispuistoon heinäkuussa tiistaisin ja torstaisin. *www.paijannetalo.fi, www.asikkala.fi.*

MT